

Adviescommissie afgesloten strafzaken (ACAS) Jaarverslag 2024 »

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. De ACAS

*3. De
werkzaamheden
van de ACAS*

Colofon

1. *Inleiding*

In dit jaarverslag van de Adviescommissie afgesloten strafzaken (hierna: ACAS) over 2024 wordt in paragraaf 2 aandacht besteed aan de taak en bevoegdheden, alsmede aan de samenstelling van de ACAS. In paragraaf 3 worden de activiteiten van de ACAS uiteengezet: daarbij wordt de stand van de advisering besproken en wordt kort stilgestaan bij de ontvangen adviesaanvragen.

2. *De ACAS*

2.1. TAAK EN BEVOEGDHEDEN

Wanneer het gaat om een veroordeling wegens een misdrijf waarop een gevangenisstraf van twaalf jaar of meer staat en de rechtsorde door dit misdrijf ernstig is geschokt, kan de advocaat van een veroordeelde ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag bij de procureur-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden een verzoek indienen tot het verrichten van nader onderzoek naar de aanwezigheid van een grond voor herziening als bedoeld in art. 457, lid 1, onder c Sv. Vereist is dat er voldoende aanwijzingen zijn dat mogelijk sprake is van een grond tot herziening en dat het verzochte onderzoek in dat kader noodzakelijk is. De procureur-generaal kan – en is bij veroordelingen tot gevangenisstraf van zes jaren of meer daartoe verplicht – advies vragen aan de ACAS, ingesteld op grond van de Wet hervorming herziening ten voordele van 11 oktober 2012 (Staatsblad 2012, nr. 275). De ACAS adviseert over de wenselijkheid en de inhoud van nader onderzoek. Afhankelijk van de resultaten van dit onderzoek kan daarna een verzoek (door een raadsman) of een vordering

tot herziening (door de procureur-generaal of een advocaat-generaal) bij de Hoge Raad volgen.

Om de ACAS in staat te stellen haar adviesfunctie te vervullen is de ACAS in het Besluit ACAS van 12 september 2012¹ een aantal bevoegdheden toegekend, variërend van de bevoegdheid tot kennisname van processtukken en het horen van personen die bij het onderzoek in strafzaak zijn betrokken tot en met het raadplegen van of zich laten bijstaan door een deskundige. Gegeven de taakopdracht is het niet de bedoeling dat de ACAS zelf eventueel nader onderzoek verricht. Indien de ACAS bepaalde – andere dan de hiervoor genoemde – onderzoeks-handelingen wenselijk acht, bijvoorbeeld het (doen) horen van de veroordeelde of bepaalde getuigen, kan zij de procureur-generaal adviseren de betreffende specifieke onderzoekshandelingen te doen uitvoeren. De procureur-generaal kan, indien gewenst, tijdens of na de uitvoering van dit nader onderzoek opnieuw een oordeel van de ACAS vragen.

¹ Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken van 12 september 2012 (Stb. 2012-405).

2.2. DE SAMENSTELLING IN 2024

Conform de artikelen 3-6 van het Besluit ACAS bestaat de ACAS uit vijf leden en vijf plaatsvervangend leden, onder wie twee wetenschappers, een deskundige op het terrein van de politiepraktijk, een advocaat en een lid van het Openbaar Ministerie, ondersteund door een secretaris. In 2024 zag de samenstelling er als volgt uit:

- prof. em. mr. C.P.M. Cleiren, tevens voorzitter, emeritus hoogleraar straf(proces)recht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden;
- prof. dr. M. Jelacic, bijzonder hoogleraar neuropsychologie en recht aan de Universiteit Maastricht;
- mr. dr. W.N. Ferdinandusse, senior officier van justitie A bij het Landelijk Parket met bijzonder verlof, Head of Investigations bij de Kosovo Specialist Prosecutor's Office (tot 28 november 2024);
- mr. M.J.M. Nieuwenhuis, landelijk officier van justitie Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (met ingang van 28 november 2024);

- mr. J. Boksem, advocaat bij Anker en Anker strafrechtadvocaten;
- W. Paulissen, Politiechef Oost-Brabant;
- prof. mr. dr. W.L.J.M. Duijst, hoogleraar forensische geneeskunde en gezondheidsstrafrecht aan de Universiteit Maastricht;
- prof. dr. H.L.G.J. Merckelbach, hoogleraar rechtspsychologie aan de Faculteit der Psychologie en Neurowetenschappen van de Universiteit Maastricht;
- mr. J. Plooi, senior officier van justitie A bij het Landelijk Parket, tevens plaatsvervangend advocaat-generaal bij het Ressortsparket;
- mr. J. Kuijper, advocaat bij advocatenkantoor mr. J. Kuijper;
- J.A.J.T. Vissers, voormalig hoofdcommissaris van politie, politiechef van de regionale eenheid Rotterdam (a.i.) en daarvoor van de eenheid Zeeland-West-Brabant (tot 5 maart 2024);
- mr. C.D.M. Geldermans, hoofd operatie Eenheid Midden-Nederland van de Nationale Politie.

Secretaris:

- mr. drs. V.M.L. Sebel, wetenschappelijk medewerker bij de Hoge Raad der Nederlanden.

3.

De werkzaamheden van de ACAS

- 2 Zie Kamerstukken II 2008/09, 32045, nr. 3 p. 7-8 (MvT): “Bovendien is inmiddels uit gedragswetenschappelijk onderzoek gebleken dat bekentenissen die verdachten in hun strafzaak hebben afgelegd niet altijd betrouwbaar zijn. Werd de bekentenis vroeger nog de «koningin van het bewijs» genoemd, ervaringen uit het (recente) verleden (o.a. Schiedammer parkmoord) leren dat onschuldige verdachten onder invloed van psychologische processen ernstige misdrijven kunnen bekennen die zij niet hebben begaan. Analyse van verhoren kan aan het licht brengen dat verkeerde verhoortechnieken zijn gebruikt.”

3.1. STAND VAN DE ADVISERING

Sinds haar instelling in 2012 tot en met 31 december 2023 heeft de ACAS in totaal in 47 zaken een (eind)advies uitgebracht. Zie <https://www.hogeraad.nl/bijzondere-taken/verzoek-nader-onderzoek/overzicht-verzoeken-nader-onderzoek/>. In 2024 heeft de ACAS een keer voltallig vergaderd. In 2024 heeft de ACAS twee nieuwe adviesvragen van de procureur-generaal ontvangen.

3.2. INHOUD VAN DE ONTVANGEN ADVIESAANVRAGEN

De ACAS heeft in 2024 twee verzoeken ontvangen die betrekking hebben op de zogenoemde Arnhemse villamoord, een zaak die eerder in behandeling is geweest bij de ACAS. In deze zaak zijn negen mannen veroordeeld voor een woningoverval waarbij twee slachtoffers waren betrokken. Eén daarvan overleefde de gebeurtenis en verklaarde slechts één dader te hebben gezien en gehoord. Bij gebreke aan technisch of forensisch bewijs zijn de veroordelingen in doorslaggevende mate gebaseerd op bekennende verklaringen van twee van de verdachten. Een tiende man, degene die volgens de verklaringen het dodelijke schot zou hebben gelost, is in Duitsland buiten

vervolgning gesteld wegens gebrek aan bewijs. De Duitse autoriteiten hadden daarbij ook de beschikking over de in Nederland afgelegde verklaringen.

In het advies in 2018 kwalificeerde de ACAS de veroordelingen in deze zaak mede op basis van haar eigen bevindingen met betrekking tot de (totstandkoming van de) bekennende verklaringen als potentieel onveilig. Kern van het advies was dat de rechter de feiten en omstandigheden rondom (de totstandkoming van) de bekennende verklaringen destijds (in 2000), als gevolg van het ontbreken van specialistische kennis, niet voldoende in zijn overwegingen heeft kunnen betrekken of op waarde heeft kunnen schatten. De ACAS heeft daarbij mede in aanmerking genomen dat de wetgever bij de wijziging van de wettelijke regeling van de herziening in 2012 – blijkens de wetsgeschiedenis² – het fenomeen van valse bekentenissen mede voor ogen heeft gehad om te komen tot een verruiming van het novumbegrip. Ook ingeval de rechter zich in de procedure die leidt tot een veroordeling al heeft gebogen over de vraag of sprake is van een valse bekentenis, zou de toename van wetenschappelijke kennis op dat terrein volgens de wetgever aanleiding moeten kunnen zijn voor een herziening. Een nieuw gegeven kan volgens de

- 3 Zie Kamerstukken I 2011/12, 32045, C (MvA), p. 6. Een en ander kan ook worden afgeleid uit de brief van de minister van Justitie en Veiligheid d.d. 6 april 2020, nr. 2807399, p. 4, waarin de minister onder meer het volgende toelicht: “Het vereiste ‘gegeven’, bijvoorbeeld een deskundigeninzicht, hoeft weliswaar zelf niet van feitelijke aard te zijn, maar moet wel het oog hebben op gegevens van feitelijke aard en daarop een nieuw licht werpen. (...) Maar in gevallen waarin voor de waardering van het bewijs specialistische kennis benodigd is en waarin de rechter het gegeven wel heeft kunnen zien, maar dit – als gevolg van een gebrek aan specialistische kennis – niet in overweging heeft genomen of op waarde geschat, is door de verruiming van het novumbegrip voorzien in een herstelmogelijkheid. Indien de rechter het bewijsmateriaal onjuist heeft geduid, kan de juiste uitleg door een deskundige onder een novum vallen; er is dan voldaan aan het hiervoor besproken vereiste dat het moet gaan om een gegeven waarmee de rechter niet bekend was. Men zou dit ook kunnen aanduiden als een rechterlijke dwaling ten aanzien van de feiten.”
- 4 Zie HR 26 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1326.
- 5 Zie ECLI:NL:PHR:2021:67 en HR 20 april 2021, ECLI:NL:HR:2021:633, NJ 2022/41, m.nt. P.A.M. Mevis. De advocaat-generaal en de Hoge Raad hebben zich daarbij overigens niet expliciet uitgelaten over de herstelmogelijkheid die met de verruiming van het novumbegrip door de wetgever werd gecreëerd (zie voetnoot 3).
- 6 Zo dient een deskundigenrapport of herzieningsaanvraag – zo mogelijk en voor zover toepasselijk en relevant in het voorliggende geval – informatie te bevatten over de volgende onderwerpen (r.o. 4.3.4):
- “(i) met betrekking tot de kennis en ervaring van de deskundige op het aan de orde zijnde vakgebied:
 - de door de deskundige gevolgde opleidingen, met vermelding van de specifieke vakgebieden waarin de deskundige is opgeleid;
 - de functies waarin de deskundige werkervaring heeft opgedaan;

wetgever immers ook gebaseerd zijn op omstandigheden die reeds bekend waren bij de rechter die de veroordeling heeft uitgesproken, maar die van zodanige aard zijn dat “voor de waardering van de portee van het bewijsmateriaal specialistische kennis nodig is, en er aanwijzingen zijn dat de rechter de werkelijke betekenis die aan dat bewijsmateriaal moet worden gehecht, niet heeft doorgrond.”³ In dat geval zijn er volgens de minister “aanwijzingen dat de rechter het bewijsmateriaal niet op waarde heeft geschat, of zelfs maar in overweging heeft genomen” en “bij dergelijke aanwijzingen kan sprake zijn van een novum”. Een en ander kan ook worden afgeleid uit de uitspraak van de Hoge Raad in de Hilversumse Showbizzmoord, waarin het forensisch-psychiatrisch rapport over de geestestoestand van de verdachte en omtrent de geloofwaardigheid van zijn bekentenissen door de Hoge Raad wel als novum werd bestempeld, terwijl het veroordelend hof in die zaak ook de betrouwbaarheid van de betreffende bekennende verklaringen in zijn overwegingen had betrokken.⁴

De advocaat-generaal bij de Hoge Raad en de Hoge Raad zagen evenwel geen reden voor toewijzing van het uiteindelijk ingediende herzieningsverzoek in deze zaak.⁵ Daarbij speelde mee dat de veroordeelde

die terug is gekomen op zijn eerdere verklaringen niet heeft willen meewerken aan het nader onderzoek, waardoor niet (voldoende) duidelijk is geworden waarom hij terugkomt op zijn eerder afgelegde verklaringen. Met betrekking tot de eigen bevindingen van de ACAS op het gebied van de (totstandkoming van de) bekennende verklaringen werd voorts onder meer verwezen naar de eisen die zijn gesteld aan een deskundigenrapportage in HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:736.⁶ Hoewel de benodigde deskundigheid daarvoor binnen de ACAS wel aanwezig was (en is) kan daaruit worden afgeleid dat het oordeel van de ACAS op zichzelf in ieder geval niet volstaat voor een novum, dan wel zonder onderbouwing van een (extern) deskundigenrapport (vooralsnog) onvoldoende is.

In de in 2024 ingediende verzoeken wordt thans op basis van een deskundigenrapport aangevoerd dat de bekennende verklaringen – waarop de bewezenverklaring in doorslaggevende mate steunt – onbetrouwbaar zijn gelet op de wijze waarop de verhoren door de politie zijn uitgevoerd en uitgewerkt en wordt verzocht nader onderzoek te doen naar de nieuw afgelegde verklaring van de veroordeelde. Tevens wordt verzocht persoonlijkheidsonderzoek te doen naar

- een lijst van eventuele publicaties van de hand van de deskundige;
 - de eventuele opname van de deskundige in het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen, en/of andere registraties of referenties waaruit kan worden afgeleid dat de vakkennis of ervaring van de deskundige voldoet aan de voor het desbetreffende vakgebied geldende maatstaven;
- (ii) met betrekking tot de weergave en de onderbouwing van het inzicht van de deskundige op het aan de orde zijnde vakgebied:
- de voorgelegde vraagstelling en de ter beschikking gestelde stukken en/of gegevens;
 - de door de deskundige gehanteerde onderzoeksmethode en de betrouwbaarheid daarvan, alsmede een inschatting van de mate van zekerheid waarmee de deskundige zijn conclusies heeft getrokken en/of de aan de uitkomsten van zijn onderzoek verbonden foutmarge;
 - de vraag in hoeverre het inzicht van de deskundige wordt ondersteund door dat van andere deskundigen;
 - de bronnen waarop het inzicht van de deskundige berust, daaronder begrepen de gebruikte literatuur en de geconsulteerde personen;
- (iii) met betrekking tot de onderbouwing van de ‘nieuwheid’ van het inzicht van de deskundige:
- de vraag in hoeverre het inzicht van de deskundige steunt op hetzij (a) ten tijde van het onderzoek ter terechtzitting nog onbekende wetenschappelijke ontdekkingen of inzichten, hetzij (b) een beoordeling van ten tijde van het onderzoek ter terechtzitting nog onbekende feiten of omstandigheden, hetzij (c) een ander deskundig oordeel omtrent de weging en betekenis van ten tijde van het onderzoek ter terechtzitting reeds bestaande wetenschappelijke inzichten, toegepast op ten tijde van dat onderzoek ter terechtzitting reeds bekende feiten en omstandigheden;
 - de vraag hoe het inzicht van de deskundige zich verhoudt tot eerdere inzichten van diezelfde en/of andere deskundigen zoals die uit het aan de uitspraak ten grondslag liggende dossier naar voren komen.”

de veroordeelden die de bekende verklaringen hebben afgelegd, alsmede nader onderzoek naar de onderliggende feiten uit de Duitse zaak.

De verzoeken zijn nog in behandeling.

Colofon

Adviescommissie afgesloten strafzaken (ACAS)

Korte Voorhout 8 | 2511 EK 's-Gravenhage

Postbus 20303 | 2500 EH 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 361 13 11

<https://www.hogeraad.nl/bijzondere-taken/herziening/>

Uitgave ACAS

Redactie Verena Sebel

Ontwerp en realisatie VormVijf, Den Haag